

Informator

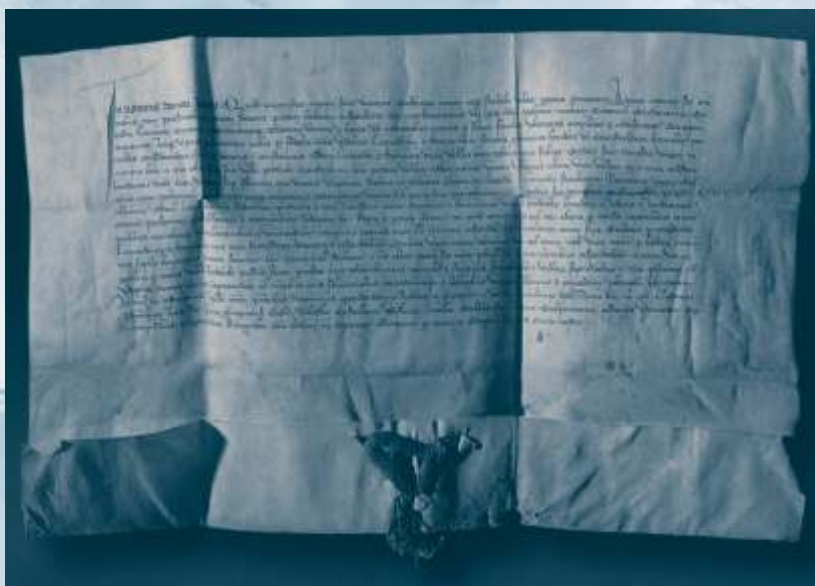
URZĘDU MIASTA CZĘSTOCHOWY

wydanie okazjonalne 2006 r.

ISSN 1731-2337

650. ROCZNICA 1356-2006 LOKACJI CZĘSTOCHOWY

KRAKÓW - CZĘSTOCHOWA 2006

Dokument króla Kazimierza Wielkiego z 24 sierpnia 1356 roku przyznający dziedzicom Leonardowi i Kanimirowi przywilej lokacyjny prawa niemieckiego dla dwóch wsi w ich władztwie częstochowskim (Archiwum Jasnogórskie)

Dokument lokacyjny Kazimierza Wielkiego z roku 1356 można śmiało określić jako typowy produkt kancelarii królewskiej owej doby. Taki wniosek przywodzi analiza zastosowanego formularza, powszechnie będącego w użyciu przy redagowaniu dokumentów lokacyjnych. (...) W dyspozycji, połączonej z klauzulą prawa niemieckiego, sprecyzowano, że przywilej odnosi się do prawa niemieckiego w jego odmianie średzkiej. (...) Król Kazimierz nadawał prawo niemieckie dla dwóch wsi: jednej położonej w dawnym miejscu, w którym położona była dawniej Częstochowa (którą to wies pozostawiono przy dawnej nazwie Częstochowa) - oraz wsi drugiej, zlokalizowanej w dąbrowie, ale na obszarze włości ogólnie nazywanej Częstochową, nad rzeką, którą pospolicie określano Rybna. Obie osady leżały w ziemi krakowskiej. (...)

Odbiorcami dokumentu lokacyjnego byli bracia Leonard i Kanimir, określani dziedzicami Częstochowy. (...) Przy obecnym stanie badań nie ulega wątpliwości, że pierwsza (starsza) z wymienionych wsi to pierwotna osada częstochowska, położona po północnej stronie wzgórza określonego nieco później Górą Starej Częstochowy, następnie zaś Jasną Górą. Na jego szczycie od dawna istniał kościół parafialny p.w. Najświętszej Marii Panny. Centrum starej wsi znajdowało się w okolicy utworzonego z czasem Rynku Wieluńskiego. (...) Waga omawianego dokumentu skłania również do zwrócenia uwagi na okoliczności jego powstania. W dniu 24 sierpnia 1356 roku król Kazimierz rezydował w Krzepicach, zapewne w tamtejszym zamku, który niewiele wcześniej został zbudowany. Orszak królewski przebywał na samej granicy

650. rocznica lokacji Częstochowy zbiega się w 2006 r. z kilkoma innymi ważnymi miejskimi rocznicami. Oto 180 lat temu nastąpiło połączenie Starej i Nowej Częstochowy w jeden organizm miejski. Połączenie to było możliwe dzięki wytyczeniu centralnej Alei Najświętszej Marii Panny, przy której wkrótce wzniesiono nowy Ratusz Miejski, dziś już szacowny zabytek, oddany w 2006 roku do użytku po gruntownej renowacji.

Uroczystości 650-lecia lokacji Częstochowy odbywają się także niemal w przeddzień Święta Matki Bożej Częstochowskiej będącego jednocześnie Świętem Miasta, w które przypada w tym roku 50. rocznica Jasnogórskich Ślubów Narodu.

Jubileusz lokacji Częstochowy przypomina o długiej historii lokalnej samorządności, dla której ważnymi czetrami w XX wieku było odzyskanie niepodległości w 1918 roku oraz odrodzenie samorządu w III Rzeczypospolitej - w 1990 roku.

650. rocznica lokacji odwołuje się także do historycznych związków Częstochowy z Krakowem, rozpoczętych dokumentem króla Kazimierza Wielkiego z 1356 r., których symbolicznym potwierdzeniem jest tegoroczny akt umieszczenia Herbu Miasta Częstochowy w Sukiennicach, czyli w centrum królewskiego Krakowa.

Małopolski i Wielkopolski (ziemi wieluńskiej) ze Śląskiem, pozostającym od kilkudziesięciu lat we władaniu królów Czech. (...) Królowi towarzyszyło grono dygnitarzy, których mamy sposobność zidentyfikować z racji wystawienia naszego dokumentu. Listę świadków otwiera kanclerz królewski (krakowski) Janusz Suchywilk herbu Grzymała (...) Przez kolejne dwadzieścia lat o lokowanych osadach źródła historyczne niestety milczą. (...) Gdy nasza miejscowość powraca na karty pergaminowych dokumentów (w roku 1377) opatrzona jest określeniem „civitas”.

(źródło: Marceli Antoniewicz, *Narodziny miasta [w:] Monografia Historyczna Częstochowy, Tom I, Częstochowa dzieje Miasta i Klasztoru Jasnogórskiego, Wydawca: Urząd Miasta Częstochowy, Częstochowa 2002r., str. 123-127*)

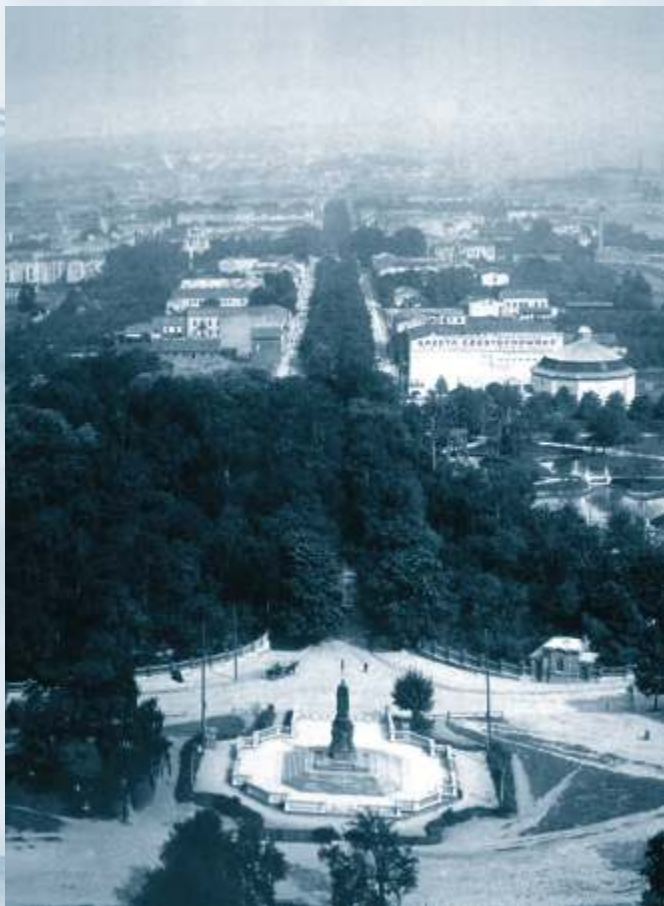

"Przybycie kompanii na Jasną Górę", Adrian Mikołaj Głębocki

***

"Tymczasem Częstochowa, mięścina niewielka,
Siadła niżej, pocziwych mieszczan żywicielka.
Niewielka Częstochowa, ale wszystkie miasta
Całego świata swoim znaczeniem przerasta.
Tu nie tylko Polacy w święte mury śpieszą
I Litwini nabożni gęstą idą rzeszą:
Tu mieszkańcy gór naszych i całe Polesie,
Kaszubi i lud z Moskwy hołdy swoje niesie.
Tu Kujawiak namioty rozbija płócienne,
Tu Mazur z wełny stawia szalaszę odmienne,
Tu możni Morawianie, bogaci Węgrzyni,
Podolacy i Niemcy, Słowięncy, Rusini,
Tu z Pomorza, z Wołynia, z Tracji, z Inflant, Żmudzi,
z Saksonii, Prus, Czech, Śląska mnóstwo idzie ludzi."

wiersz Grzegorza z Sambora z 1568 roku

Aleja Najświętszej Maryi Panny - widok z wieży Jasnej Góry, 1909 r.

"W końcu 1823 roku celem uporządkowania i wzniesienia Miasta Częstochowy, tak wielu cudami Matki Bożej Rodzicielki wstawionej, gdzie corocznie zbiera się na liczne odpusty tysiące bogobojnego ludu, tak krajowców, jak i pielgrzymów z różnych państw chrześcijańskich, zjechał na grunt Jaśnie Wielmożny Radca Stanu Prezydujący w Dyrekcji Miast i Prezes Komisji Wojewódzkiej z Komisarzami Obwodowymi i Fabrycznymi i regulacją tych miast od ich połączenia rozpoczęli (...).

Ulicą łączącą Starą i Nową Częstochowę jest ulica Panny Marii z chodnikiem spacerowym, wśród dwóch przejezdnych ulic, które też już są wyźwirowane, na wiosnę tymczasowe rynsztoki będą miały, chodnik otoczony barierami i kasztanami w cztery rzędy wysadzony, co bardzo przyjemny widok sprawia. Liczni cudzoziemscy Fabrykanci tu osiadają, spacerują tą piękną ulicą. Kościół Jasnogórski i parafialny Starego Miasta – naprzeciw siebie. W środku ulicy Panny Marii powstał Rynek świętego Jakuba (nazwa od Kościoła). Ten Kościół restaurowany sumptem jednego zamożnego obywatela powiatu częstochowskiego, na vis a vis stanie gustowny Ratusz budowany obecnie."

*Fragment planów pomiarowych z projektem uregulowania
Miasta Częstochowy z lat 1822-1825*

Ratusz, fotografia z lat dwudziestych XX wieku

*W imieniu
Najjaśniejszego Mikołaja I
Cesarza Wszechrosji, Królestwa Polskiego etc, etc.
Rada Administracyjna Królestwa
W skutku przedstawienia Komisja Rządowa Spraw
Wewnętrznych i Policji niniejszym postanowiła
i postanawia*

*Art. 1.
Zatwierdza połączenie miasta Starej i Nowej Częstochowy
w jedno miasto.*

*Art. 2.
Nadaje miastu Częstochowie prawa i prerogatywy
jakie z mocy Postanowienia
z d. 30 maja 1818 r. służą miastom stołecznym Województw.
W skutku czego Urząd Muncypalny m. Częstochowy składać się
będzie z Prezydenta i Radnych, których liczbę stosownie do
potrzeb Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Policji
oznaczy.*

*Art. 3.
Ogłoszenie i wykonanie niniejszego Postanowienia, które
w Dzienniku Praw ma być umieszczone, Komisji Rządowej
Spraw Wewnętrznych i Policji poleconem zostaje.*

*Działo się na posiedzeniu Rady Administracyjnej w Warszawie
d. 19.08.1826 r.*

*Minister Stanu Prezydujący
Radca Sekretarz Stanu*

*Wojciech Sobolewski
General Józef Kossecki*

*Akt Rady Administracyjnej Królestwa z 19 sierpnia 1826 roku
o połączeniu Starej i Nowej Częstochowy*

1918 - odzyskanie niepodległości

Częstochowa w okresie poprzedzającym wybuch I Wojny Światowej znajdowała się w granicach zaboru rosyjskiego. W 1914 roku, po klęsce Rosji w pierwszej fazie wojny i z powodu bliskości granicy dawnego Królestwa z Prusami (Herby), miasto zostało zajęte przez wojska niemieckie, odcięte od reszty Królestwa. Prezydentem miasta był L. Głazek, ale faktycznie rządy sprawował komendant miasta Częstochowy pułkownik Zollern. Rozpoczęły się aresztowania, terror, przymusowa emigracja mieszkańców do kopalń na Śląsku. Jasna Góra była pod okupacją niemiecką, później austriacką. Wydano zakaz pielgrzymowania. Po akcie 5 listopada 1916 r. uzyskano pewne swobody polityczne. M.in. po kwietniowych wyborach 1917 r. do Rady Miejskiej burmistrz dr J. Marczewski uzyskał decydujący głos w sprawach miasta, a w setną rocznicę śmierci Tadeusza Kościuszki odbyła się w mieście publiczna, patriotyczna demonstracja. Rada Miasta zażądała od władz okupacyjnych zgody na zburzenie pomnika cara Aleksandra II, który stał pod Szczytem Jasnogórskim (w miejscu dzisiejszej figury Matki Bożej). Po 28 latach profanacji tego miejsca, pomnik został usunięty. W 1918 roku z miesiąca na miesiąc wzrastała świadomość mieszkańców Częstochowy o nieuchronnym końcu wojny i klęsce wszystkich państw zaborczych. W lutym tego roku odbyła się w mieście manifestacja antyniemiecka. W listopadzie (6.XI) powołano Straż Obywatelską, uprawnioną do zabezpieczenia mienia miasta i ochrony obywateli. Straż Obywatelska liczyła 200 osób, komendantem sił zbrojnych, delegowanym przez POW na okręg częstochowski był pułkownik Jastrzębski.

Spółeczeństwo miasta Częstochowy podjęło masową zbiórkę na rzecz Skarbu Narodowego. Ludzie spontanicznie przynosili pieniądze, kosztowności. Dnia 8 listopada dotarła do Częstochowy wiadomość o powstaniu Rządu Ludowego w Lublinie na czele z Ignacym Daszyńskim. Spółeczeństwo Częstochowy: robotnicy, uczniowie, profesorowie w atmosferze radości już 10 listopada wyszli na ulice miasta. Zaczęto rozbrajać żołnierzy niemieckich. M.in. nauczyciele gimnazjum im. H. Sienkiewicza – J. Lewandowski i E. Mąkosza wspólnie ze swoimi uczniami w fabryce "Peltzery" (dzisiejszy "Wełnopol") rozbrajali wojska niemieckie. Ogólnie, Niemcy, świadomi swej klęski nie stawiali oporu, chociaż nie obyło się bez rannych. Całą noc z 10/11 listopada w fabryce „Stradom” trwały walki. O godz. 7.30 padły strzały do bezbronnej ludności zgromadzonej około Katedry. Ludzie w panice uciekali, 40 osób zostało rannych, przeważnie od uderzeń kolbami karabinów. W południe 11 listopada Częstochowa w większości była w rękach Polaków. Exodus okupantów był szczególnie widoczny na dworcu Częstochowy. Najpierw opróżniono gmach poczty niemieckiej. Straż zaczęli pełnić polscy żołnierze. Na dworcu stały tłumy pijanych niemieckich żołnierzy. W tym dniu nie nadeszły pociągi z Warszawy. Wspominając ten dzień nie sposób zapomnieć o bohaterskiej śmierci 17-letniego ucznia liceum im. H. Sienkiewicza W. H. Zagórskiego, który zginął pod magistratem pełniąc obywatelską straż oraz o rannych, do których Niemcy otworzyli ogień przy ul. Teatralnej. W ogólnej euforii częstochowian, z powodu odzyskania niepodległości i widoku uciekających okupantów, 11 listopada 1918 roku urzędy i miasto objęły władze polskie.

Brama tryumfalna samorządu częstochowskiego przy ul. Piłsudskiego wzniesiona na powitanie Ferdynanda Focha w 1923 roku, który otrzymał tytuł Marszałka Polski m.in. za wkład w odzyskanie przez Polskę niepodległości z 1918 r.

Rada Miasta Częstochowy pierwszej kadencji wyłoniona w wyborach samorządowych 27 maja 1990 r.

Odrodzony Samorząd 1990

Pamiętam szczególną atmosferę pierwszej sesji odrodzonego częstochowskiego samorządu. Sala sesyjna pełna była ludzi i pełna była nadziei.

Pierwszą sesję, zwołaną w dniu 5 czerwca, otworzył ówczesny komisarz wyborczy, a później mój zastępca w pierwszym Zarządzie Miasta – Zbigniew Chmielewski. Po formalnym uprawnieniu prowadzenie obrad przejęli nasi radni – seniorzy: Stanisław Nietresta i Bogdan Jastrzębski. Warto tu jeszcze wspomnieć o dwóch innych naszych nestorach, żołnierzach Armii Krajowej: Zygmuncie Łęskim i Janie Miedziejewskim. Obecność tych ludzi była niezwykle ważna dla samorządu. To oni mogli nam przekazać jak funkcjonował niegdyś samorząd, w jaki sposób – przed wojną, zarządzano lokalną wspólnotą. Jeszcze ważniejszym było przekazanie nam przez nich przedwojennych wartości służby publicznej, wartości, którym byli wierni przez całe swoje życie.

Przypomnijmy, kim byli radni pierwszej kadencji. Był to bardzo ciekawy zbiór indywidualności reprezentujących różne życiowe doświadczenia i różne pokolenia częstochowian. Od wspomnianych nestorów z głowami przyprószonymi siwizną,

do dwudziestokilkuletniej młodzieży – Wojtka Cierpiała i Ani Migalskiej. Byli w tym składzie lekarze, nauczyciele, pracownicy Huty „Częstochowa”, pracownicy nauki... Większość z nich nie miała praktycznego doświadczenia z zarządzania administracją. Może to i dobrze, bo doświadczenie z administracji PRL nie zawsze pasowało do nowych form służby społeczności lokalnej.

Były jednak dwie rzeczy łączące radnych pierwszej kadencji. Pierwsza, to prawdziwie głębokie przekonanie o tym, że praca w samorządzie powinna być ofiarną służbą społeczeństwu i człowiekowi. To oddanie, ofiarność, wnoszenie się ponad paup interesów osobistych czy grupowych, to był budujący klimat tej pierwszej kadencji. Drugą cechą łączącą było doświadczenie w zaangażowaniu w zmiany w Polsce, zmiany określane jako pokojowa rewolucja „Solidarności”. (...)

*Fragment wystąpienia
Prezydenta Częstochowy Tadeusza Wrony podczas jubileuszowego
spotkania częstochowskich samorządowców,
24 maja 2005 roku.*

PROGRAM OBCHODÓW 650. ROCZNICY LOKACJI CZĘSTOCHOWY

23 SIERPNIĄ (środa)

Kraków – Rynek Główny

12.00 – 22.00 „CZĘSTOCHOWSKA SCENA W KRÓLEWSKIM KRAKOWIE”

zainaugurowana hejnałem z Wieży Mariackiej i korowodem wokół Rynku

na scenie obok Wieży Ratuszowej wystąpią:

Oktet Jasnogórski, Zespół Pieśni i Tańca „Częstochowa”, Kalokagathos, Trio Siergieja, Grupa Romana, Five o’Clock Orchestra, Janusz Yanina Iwański, Habakuk, Rewia „Akcent”, Free Wave – Jazz Session, Jacek Hałas, Lidia Pospieszalska z zespołem: Marcin Pospieszalski, Tomas San Sanchez, Dorota Zaziąbło, Kamil Cudzich, Daniel Pomorski, Łukasz Klucznik, Kwartet Jazzowy: Marek Pospieszalski, Tomasz Sroczyński, Kacper Gęsiarz, Nikodem Pospieszalski

prowadzenie:

Marek Ślosarski - aktor Teatru im. Adama Mickiewicza w Częstochowie

16.00 uroczysty akt umieszczenia Herbu Miasta Częstochowy w Sukiennicach

24 SIERPNIĄ (czwartek)

Częstochowa – Plac Biegańskiego

12.00 hejnał mariacki i hejnały dedykowane Częstochowie w wykonaniu hejnalistów: krakowskiego i częstochowskiego

16.00 koncert Zespołu Muzyki Dawnej „Camerata Cracovia”

18.00 widowisko historyczne w wykonaniu Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego

19.30 pokaz tańca średniowiecznego

20.00 pokaz tańca z ogniem

GOŚCIE SPECJALNI:

AGATA MEYNARSKA i IREK BIELENINIK

16.00 – 19.00

WYJĄTKOWE ATRAKCJE:

OSADA ŚREDNIOWIECZNA:

walki rycerskie, gry i zabawy, plebeje, katownia, etc.

ŚREDNIOWIECZNY ŻUR CZĘSTOCHOWSKI DLA WSZYSTKICH !!!

Organizatorzy:
Wydział Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Częstochowy
tel. (034) 370 73 27, kos@czestochowa.um.gov.pl
Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miasta Częstochowy
tel. (034) 368 25 57, ks@czestochowa.um.gov.pl
www.czestochowa.pl